

Arviointikertomus 2019

25.5.2020

Orimattilan kaupungin tarkastuslautakunta

Orimattilan kaupunginvaltuustolle

Orimattilan kaupungin tarkastuslautakunnan arviointikertomus vuodelta 2019

Sisällysluettelo

1. Tarkastuslautakunnan tehtävät ja toiminta	3
2. Tarkastuslautakunnan edellisen vuoden arviointihavaintojen käsittely	4
3. Talouden arviointi	5
4. Toiminnan arviointi	7
5. Tuloksellisuuden kokonaisarviointi.....	11
6. Strategian toteutuminen	11
7. Muita yleisiä havaintoja	11
8. Yhteenveto.....	11
9. Allekirjoitukset.....	12
Liite 1 Tunnuslukujen laskentakaavat	1

I. Tarkastuslautakunnan tehtävät ja toiminta

Tarkastuslautakunta antaa kaupunginvaltuustolle tämän arviointikertomuksen ja esittää kuntalain edellyttämällä tavalla arvioinnin tulokset valtuuston asettamien toiminnan ja talouden tavoitteiden toteutumisesta tilikaudelta 2019.

Kuntalain 121 §:n mukaan tarkastuslautakunnan on arvioitava, ovatko valtuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet kunnassa ja kuntakonsernissa toteutuneet, ja onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla. Tarkastuslautakunnan arviointi perustuu kaupungin strategiaan, hallituksen laatimaan toimintakertomukseen, viranhaltijoiden antamiin selviytyksiin ja tietoihin, valiokuntien pöytäkirjoihin sekä kaupungin muihin asiakirjoihin. Lisäksi tarkastuslautakunta on tilikauden aikana ja sen jälkeen kuullut viranhaltijoita ja tutustunut eri toimialojen toimintaan.

Kaupunginvaltuusto on nimittänyt valtuustokaudelle 1.6.2017 - 31.5.2021 tarkastuslautakunnan, johon kuuluvat seuraavat jäsenet ja henkilökohtaiset varajäsenet:

Jäsen	Varajäsen
Ari Anttila, pj.	Markku Koskela
Seppo Venesjärvi 1.8.2019 saakka	Arja Simola 23.9.2019 saakka
Arja Simola, vpj. 23.9.2019 alkaen	Aino Alonen
Juha Aalto	Jaakko Rissanen
Ulla Katajavuori	Mauno Saarinen
Marja-Liisa Neuvonen-Rauhala	Marianna Gripenberg

Tarkastuslautakunnan päätöksenteko on tapahtunut puheenjohtajan esittelystä. Lautakunnan sihteerinä on toiminut kaupungin vastuunalainen tilintarkastaja HT, JHT Ville Valkonen Revisium Oy:stä.

Tarkastuslautakunta on todennut seuraavat esteellisyydet: Juha Aalto, Orimattilan yritys kiinteistöt Oy:n hallituksen varapuheenjohtaja, Arja Simola, Orimattilan yritys kiinteistöt Oy:n hallituksen jäsen sekä sivistys- ja hyvinvointivaliokunnan jäsen.

Tarkastuslautakunta on toimikautensa alussa laatinut työnsä suunnitelman vuosien 2017 – 2020 arviointia varten ja työohjelman tilikaudelle 2019. Suunnitelman mukaan valtuustokauden kuluessa arvioinnin kohteena ovat kaikki merkittävimmät kaupungin toiminnot. Vuosittain laadittavassa arviointityöohjelmassa arviointityön painopiste kohdistuu eri toimialoihin. Tilikaudella 2019 arvioinnin painopistealueena on ollut sosiaali- ja terveystalot.

Tarkastuslautakunta on tilikauden 2019 arviointia koskien pitänyt 10 kokousta, joissa eri toimialojen viranhaltijat ovat selvittäneet toimialan tai yksikön toimintaa ja taloutta.

Tarkastuslautakunnan tehtävänä on kuntalain 84 §:n mukaisten sidonnaisuusilmoitusten käsittely. Sidonnaisuusilmoitus tehdään tarkastuslautakunnalle, joka valvoo ilmoitusvelvollisuuden noudattamista ja saattaa ilmoitukset valtuuston tiedoksi. Tarkastuslautakunta on kuntalain mukaisesti vastaanottanut sidonnaisuusilmoitukset ja niissä tapahtuneet muutokset, ottanut ilmoitukset sidonnaisuusrekisteriin, jota ylläpidetään yleisessä tietoverkossa ja saattanut ilmoitukset valtuuston tiedoksi.

Osana vuoden 2019 arviointia tarkastuslautakunta on saanut seuraavia selvityksiä:

- hallintopäällikön selvitys henkilöstöstrategiaan liittyvistä tavoitteista, sekä katsaus työhyvinvoinnista ja työtyytyväisyydestä
- ympäristönsuojelusihteerin selvitys ympäristönsuojelun ajankohtaisista asioista sekä toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisesta
- talous- ja hallintojohtajan selvitys hyvinvointi-, sosiaali- ja terveysasioiden strategian ja tavoitteiden toteutumisesta sekä ajankohtaisista asioista
- liikunta- ja nuorisotoimen johtajan selvitys liikunta- ja nuorisotoimen ajankohtaisista asioista, sekä uimahallin kilpailutuksesta ja seura-avustuksista
- kaupunginjohtajan selvitys kaupungin hallinnon ajankohtaisista asioista
- talous- ja hallintojohtajan selvitys kaupungin taloudellisesta tilanteesta, talousarviosta ja sen toteutumisesta, konsernihallinnon toimialan strategian ja tavoitteiden toteutumisesta, kaupungin tilinpäätöksestä sekä ajankohtaisista asioista
- sivistystoimenjohtajan katsaus sivistys- ja hyvinvointipalvelujen ajankohtaisista asioista sekä toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisesta
- elinvoima- ja maankäytön kehittämispäällikön katsaus elinvoiman ja maankäytön yksikön ajankohtaisista asioista sekä toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisesta
- tilintarkastajan tarkastussuunnitelmasta ja sen toteutumisesta.

2. Tarkastuslautakunnan edellisen vuoden arviointihavaintojen käsittely

Tarkastuslautakunta esitteli vuoden 2018 arviointikertomuksen kaupunginvaltuuston ja kaupunginhallituksen puheenjohtajille toukokuussa 2019. Kaupunginvaltuusto on käsitellyt arviointikertomuksen vuodelta 2018. Valtuusto päätti kehottaa kaupunginhallitusta ottamaan huomioon arviointikertomuksessa esitetyt suositukset valmistellessaan seuraavia talousarvioita ja taloussuunnitelmia.

Kaupunginhallitus on antanut tarkastuslautakunnan huomioista vastineet, joita ovat valmistelleet kaupunginjohtaja, toimialajohtajat ja tulosalueiden vastuhenkilöt. Tarkastuslautakunta on huomionnut annetut vastineet.

Työllisyys kaupungissa on parantunut, mutta ikääntyneiden työttömyys maakunnassa on edelleen korkea. Ikääntyneiden työllistymiseen tulee edelleen kiinnittää huomiota.

Tarkastuslautakunta kysyi vuoden 2018 arviointikertomuksessaan, onko riittävästi huomioitu, että työturvallisuuslain mukaan työnantaja vastaa työn vaarojen tunnistamisesta ja riskien arvioinnista sekä siitä, että työolosuhteista aiheutuvat haitta- ja vaaratekijät on selvitetty riittävän järjestelmällisesti. Kysymykseen ei ole annettu vastinetta.

Tarkastuslautakunta kysyi, olisiko ollut mahdollista vaikuttaa joihinkin tekijöihin alijäämän pienentämiseksi esim. rakentamisessa/saneerauksessa ja miten jatkossa voidaan varautua vastaaviin tilanteisiin. Tarkastuslautakunta toteaa, että korjaaviin toimenpiteisiin on ryhdytty, mutta toimenpiteiden vaikuttavuus ei ole ollut riittävä tarvittavien säästöjen aikaansaamiseksi.

Tarkastuslautakunta esitti edellisessä arviointikertomuksessaan, että tilinpäätöskokonaisuus tulisi olla kuntalaiselle helposti luettava ja ymmärrettävä, mihin suosittelemme edelleen kiinnitettävän huomiota. Yhtenä kehityskohteenä voisi olla myös talousarvion ja tilinpäätöksen tiivistelmien lisääminen kaupungin verkkosivuille. Myös kuluvan vuoden talousarvio sekä edellisen vuoden tilinpäätös olisi suositeltavaa löytyä esimerkiksi kaupungin aloitussivulta.

3. Talouden arviointi

Kuntalain 115 §:n mukaan kaupunginhallituksen on toimintakertomuksessa tehtävä esitys tilikauden tuloksen käsittelystä. Tarkastuslautakunnan tehtävänä on kuntalain 121 §:n mukaan arvioida talouden tasapainotuksen toteutumista tilikaudella sekä voimassa olevan taloussuunnitelman riittävyyttä, jos kunnan taseessa on kattamatonta alijäämää. Tilinpäätöksessä 2019 Orimattilan kaupungin omassa pääomassa oli edellisiltä tilikausilta kertynyttä ylijäämää yhteensä 10,8 milj. euroa. Tilikauden 2019 alijäämä oli 3,7 milj. euroa. Kaupungilla ei ole kuntalain tarkoittamaa kattamatonta alijäämää.

Käyttötalouden valtuustoon nähden sitovien määrärahojen ja tuloarvioiden toteutuminen 2019

- = toteutunut alkuperäisen määrärahan / tuloarvion puitteissa
- = määrärahaa / tuloarviota on muutettu tilikauden aikana valtuuston päätöksellä ja se on toteutunut
- = määräraha on ylittynyt tai tuloarvio on alittunut

Toimielin 1 000 euroa	Talousarvio alkuperäinen 2019	Talousarvio muutettu 2019	Toteutunut 2019	Poikkeama 2019 vrt. muutettu talousarvio	Tarkastuslau- takunnan arviointi
Kaupunginvaltuusto					
Tulot	51	51	55	4	●
Menot	-166	-166	-148	17	●
Kaupunginhallitus					
Tulot	1 968	1 968	2 230	261	●
Menot	-62 531	-64 873	-63 866	1 007	●
Sivistys- ja hyvinvointivaliokunta					
Tulot	2 382	2 522	2 562	40	●
Menot	-25 317	-25 558	-25 406	140	●
Elinvoima- ja tekninen valiokunta (ml. Vesilaitos)					
Tulot	4 178	4 601	4 730	129	●
Menot	-8 362	-8 986	-8 951	35	●
Ympäristövaliokunta					
Tulot	201	136	137	1	●
Menot	-343	-323	-267	57	●
Käyttötalous yhteensä					
Tulot	8 780	9 279	9 715	436	●
Menot	-96 720	-99 907	-98 639	1 268	●

Käyttötalous

Tulos heikkeni, eikä budjettiin päästy. Vuosikate väheni entisestään ollen 1,0 M€ kun se vuotta aiemmin oli 2,4 M€. Nykyisellä investointitahdilla vuosikate ei tule riittämään poistojen kattamiseen tulevaisuudessakaan. Verotulot kasvoivat hienoisesti, mutta verotulojen kasvu ei kuitenkaan riittänyt kattamaan kasvusuunnassa olevia toimintakuluja. PHHYKY:n taludellinen tilanne on vaikea ja vaikutukset Orimattilan kaupungin talouteen on vaikeasti ennakoitavissa.

Investoinnit

Nettoinvestoinnit lisääntyvät vuosina 2020 – 2021 edelleen merkittävästi. Käyttötalouden menot kasvavat nopeammin suhteessa käyttötalouden tuloihin. Tällöin lainanottotarve lisääntyy merkittävästi arvioitua enemmän. **Tarkastuslautakunta kysyy, onko ryhdytty riittäviin toimenpiteisiin, joilla vastataan käyttötalouden tiukkenemiseen ja investointien yhteensovittamiseen?**

Seuraavassa taulukossa on esitetty kaupungin talouden tunnuslukuja viideltä viimeiseltä vuodelta ja arviointi vuoden 2019 tunnuslukujen toteutumisesta suhteessa Päijät-Hämeen kuntien tilinpäätösten 2019 keskiarvoon. Tunnuslukujen laskentakaavat ovat liitteessä I.

● = maakunnallista keskiarvoa parempi ● = maakunnallista keskiarvoa heikompi

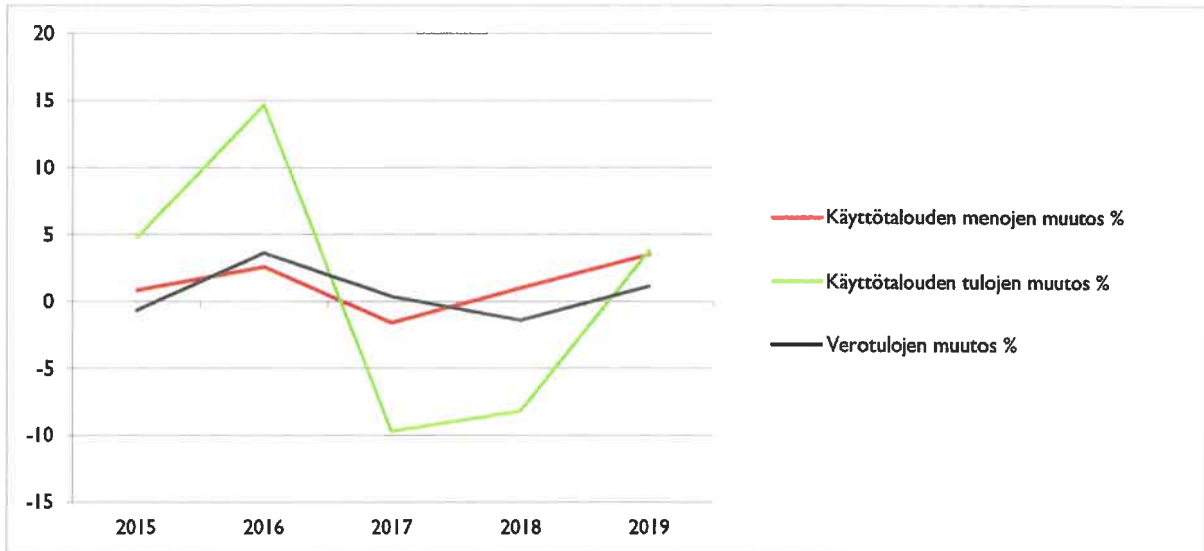
Tunnusluku	Tilinpäätös 2015	Tilinpäätös 2016	Tilinpäätös 2017	Tilinpäätös 2018	Tilinpäätös 2019	Arviointi (vrt. maakunnan keskiarvo)
Toimintatuotot/toimintakulut %	10,4	11,8	10,8	9,8	9,8	● (13,1)
Vuosikate/poistot %	98,8	175	161	63	21	● (43)
Vuosikate, € / asukas	188	364	338	155	61	● (159)
Investointien tulo-rahoitus %	47,4	143,8	48,3	20,8	10,6	● (32)
Kassan riittävyys, päivää	13	23	19	11	11	tietoa ei saatavilla
Kaupungin lainakanta 31.12. € / asukas	2 206	2 115	2 506	2 843	3 091	● (5 331)
Kaupunkikonsernin lainakanta 31.12. € / asukas	3 435	3 258	3 608	3 872	4 032	tietoa ei saatavilla
Kertynyt ylijäämä, € / asukas	440	607	741	670	448	tietoa ei saatavilla

Kaupungin euromääräiset verotulot kasvoivat edellisvuoteen verrattuna 0,6 milj. euroa. Osuus yhteisöveron tuotosta laski hieman, mutta muut veroluokat kehittyivät positiivisesti.

Seuraavassa taulukossa on kuvattu Orimattilan kaupungin veropohjan ja verotulojen kehitys vuosina 2015 - 2019:

Veropohja / verotulo	2015	2016	2017	2018	2019
Ansiotulojen veropohjatiedot, milj. €	242,5	245,1	250,7	251,6	256,2
Ansiotulojen veropohjatiedot € / asukas	14 843	15 063	15 455	15 633	16 001
Tuloveroprosentti	20,5	20,75	20,75	20,75	20,75
Tilitetty kunnallisvero, milj. €	46,7	48,8	48,8	48,4	48,7
Osuus yhteisöveron tuotosta, milj. €	2,7	2,4	2,7	2,4	2,3
Kiinteistöverot, milj. €	4,3	4,4	4,4	4,3	4,6

Seuraavassa kaaviossa on kuvattu Orimattilan kaupungin käyttötalouden menojen ja tulojen sekä verotulojen muutoksia.

Vuoden 2017 tulojen voimakkaaseen muutokseen vaikutti perusturvalautakunnan 1,0 milj. euroa pienemmät tulot vuoteen 2016 verrattuna johtuen perustoimeentulotuen siirtymisestä Kansaneläkelaitoksen hoidettavaksi.

4. Toiminnan arviointi

Seuraavissa taulukoissa arvioidaan toimialakohtaisesti valtuuston asettamien sitovien toiminnan tavoitteiden toteutumista tilikaudelta 2019.

● = tavoite on toteutunut ● = tavoite on osittain toteutunut ● = tavoite ei ole toteutunut

4.1 Elinvoima- ja tekniset palvelut

Elinvoima- ja teknisen toimialan kehittämisohjelma vuosille 2018 - 2021 hyväksyttiin valtuustossa 15.4.2019. Keskeisin toimielimen tehtävä on vahvistaa kaupungin kasvu- ja vetovoimatekijöitä edistämällä asuinrakentamista kaavoituksella ja infranrakentamisella. Osaltaan se on tukemassa elinkeinoelämän mahdollisuuksia sijoittua ja toimia menestyksellisesti Orimattilassa.

Toimenpiteet, keskeiset tavoitteet ja niiden tuloksellisuus (tilinpäätöksen mukaan)

Toiminnallisia mitattuja tavoitteita oli seitsemän, joista kuusi kohdistuu rakentamiseen ja tekniseen toimeen ja vain yksi kaupungin elinvoiman vahvistamiseen. **Tarkastuslautakunta kysyy, tulisiko elinvoimaa tarkastella enemmän omana kokonaisuutenaan? Onko elinvoiman kehittämiseen mahdollisuuksia resursoida enemmän työpanosta tulevaisuudessa?**

Strategisten hankkeiden tavoitteena on ollut kääntää negatiiviseksi käänntynyt väestömäärän kehitys uudelleen kasvuun. Tästä syystä kehityshankkeiden siirtäminen tulisi perustella tavoitteiden seurannassa ja mittaristossa selkeämmin.

Osa valiokunnalle asetetuista tavoitteista jäi toteutumatta mm. hankkeiden yhteensovittamisen epäonnistumisen johdosta. **Tarkastuslautakunta kysyy, onko eri hallintokuntien välillä ns. "siiloutumista", joka hidastaa asetettujen tavoitteiden toteutumista?**

Tarkastuslautakunta kysyy, olisiko kaupungin tonttikauppaa mahdollista edistää esimerkiksi ulkopuolisen kiinteistönvälittäjän hyödyntämisellä tonttien myynnissä?

Arviointi toiminnan tavoitteiden toteutumisesta 2019

Tavoite	Tarkastuslautakunnan arvio tavoitteen toteutumisesta
Riittävä ja alueellisesti monipuolinen pientalojen ja työpaikka-alueiden tonttitarjonta.	●
Maankäytön suunnitelmallisuus: kaavoitukselle asetetaan pitkän tähtäimen suunnitelma tonttitarjonnan riittävyyden ja monipuolisuuden takaamiseksi.	●

Keskustan kehittämissuunnitelma alustavat suunnitelmat asukas- ja yritysnekökulmat huomioon ottaen valmistuvat vuonna 2019.	●
Tilapalvelun hallinnoiman kiinteistömassan korjausvelan vähentäminen suunnitelmallisesti. Päivitetään pitkän ajan peruskorjaussuunnitelma kouluverkkoselvityksen pohjalta.	●
Yhdyskuntatekniikan investointihankkeiden toteutuminen taloudellisesti ennakoidulla tavalla. Toiminnan ja kustannuslaskennan systemaattinen muuttaminen niin, että kustannusarviot, joihin vaikuttavat myös aikataulut sekä laatu, pitävät aikaisempaa paremmin paikkansa.	●
Alueurakoinnin toteuttaminen sopimuksen ja laatuvaatimusten mukaisesti.	●
Elinvoiman vahvistaminen: yritysten toimintaedellytysten kehittäminen, houkuttelevammat asuin-, yritys- ja logistiikkatontit, elinkeino-ohjelman selkeyttäminen teknisen toimialan kehittämissuunnitelman kautta.	●

Muita havaintoja

Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan tavoitteiden, mittareiden ja toteuman esittämistapaan tulee kiinnittää huomiota. Tavoitteet tulee esittää selkeästi ja ymmärrettävästi, niille on määriteltävä tavoitetta kuvaavat mittarit ja toteuma tulee esittää ymmärrettävässä muodossa.

Kaupungin elinkeino- ja matkailupolitiikkaan on pyritty ottamaan aktiivisempi ja itsenäisempi ote. Lahti Regionin sopimus päättyi vuonna 2018. Ladecin kanssa tehdään asioita yhdessä uudella tavalla. **Tarkastuslautakunta kysyy, miten Lahti Regionista irtautuminen on vaikuttanut kaupungin omiin markkinointipanostuksiin ja onko vastaavat palvelut pystytty tuottamaan kaupungin omana toimintana?**

Hennan alueen kehittäminen on kaupungin strategiassa merkittävässä roolissa. **Tarkastuslautakunta toteaa, että hankkeen etenemistä olisi hyvä seurata talousarviossa ja tilinpäätöksessä omana itsenäisenä kokonaisuutena, jossa esitetäisiin yksityiskohtaisemmin hankkeen tavoitteet, niitä kuvaavat mittarit ja tavoitteiden toteumat.**

4.2 Sivistys- ja hyvinvointipalvelut

Kokonaisarviossaan valiokunnan alaisesta toiminnasta Sivistys- ja hyvinvointivaliokunta toteaa saavuttaneensa pääosin vuoden 2019 toiminnan tavoitteet. Valiokunnan mukaan tavoitteet on johdettu Orimattilan strategiasta ja tavoitteita yhdistää lasten ja nuorten hyvinvointivointi sekä syrjäytymisen ehkäiseminen.

Arviointi toiminnan tavoitteiden toteutumisesta 2019

Tavoite	Tarkastuslautakunnan arvio tavoitteen toteutumisesta
Varhaiskasvatus: Laaditaan selvitys palvelusetelin käyttöönotosta vuodelle 2020 yksityiseen varhaiskasvatukseen.	●
Opetuspalvelut: Opiskeluhoitopalveluissa on riittävä ja suositusten mukainen resurssi. Kehitetään koulukuljetusten järjestämistä ja seuranta. Kehitetään aktiivisesti lukio-opetusta Erkkö-lukion vetovoimaisuuden vahvistamiseksi.	●
Nuorisopalvelut: Työpajalla voidaan tunnistaa, arvioida, ja tunnustaa työpajalla tehtyä osaamista ja hyväksi lukea se oppilaitoksessa.	●
Liikuntapalvelut: Harrastetakuun mukaisten toimenpiteiden edistäminen; liikuntasalien käyttömaksut ovat kuntalaisille maksuttomien liikuntatoimintojen osalta maksuttomia, kaupunki subventoi alle 18-vuotiaiden liikuntatoimintaa 50 %:lla todellisista käyttökuluista. Avustuksen kohdennetaan lasten ja nuorten liikuntatoimintaan.	●
Kirjastopalvelut: Lasten ja nuorten kirjastopalveluiden kehittäminen yhdessä päiväkotien ja koulujen kanssa.	●
Kulttuuripalvelut: Lisätään kirjaston ja kulttuurin yhteistyötä ja toteutetaan toimintaa yhdistysten kanssa.	●
Sivistystoimen hallinto: Sivistys- ja hyvinvointitoimialan palveluverkkoselvityksen laadinta.	●

Kokonaisuutena sivistys- ja hyvinvointivaliokunnan tavoitteet ovat toteutuneet erinomaisesti. Tarkastuslautakunnan mielestä myös toiminnan ja sillä saavutettujen tulosten taso on ollut kiitettävää ja strategian mukaista.

Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan mittaristoa tulisi kuitenkin kehittää niin, että tavoitteet asetetaan realistisesti ja tavoitteellisesti. Esimerkiksi nuorisopalvelujen järjestämien tapahtumien kävijämäärä on arvioitu vuoden 2017 toteuman tasolle vaikka jo vuonna 2018 kävijämäärissä saavutettiin merkittävästi parempi tulos.

Tarkastuslautakunta on aikaisempina vuosina ollut huolissaan Erkko-lukion vetovoimaisuuden vahvistamisesta. Lukion vetovoimaisuutta on saatu kehitettyä ja lukion hakijamäärät ovat olleet kasvussa.

4.3 Kaupunginhallitus, - valtuusto ja konsernihallinnon toimiala

Strategia

Hallinnon keskeisin strateginen tehtävä on talouden tasapainon säilyttäminen. Tilinpäätös oli alijäämäinen 3,6 milj. euroa ja vuonna 2018 oli 1,4 milj. euroa alijäämäinen. Vaikka lainaa per asukas on 3 091 euroa kun se Päijät-Hämeessä 5 331 euroa, näyttää vuosikatteen kehitys huolestuttavalta suhteessa nykyisistä ja tulevista investointimenoista aiheutuviin poistoihin. Nykyisellä poistojen tasolla vuosikatteen tulisi olla noin 5 milj. euron tasolla. Käyttötalouden osalta taloustavoitteissa onnistuttiin muutostalousarvioon verraten, mutta menokehitys edellisiin vuosiin ja alkuperäiseen talousarvioon nähden on huolestuttavaa. **Tarkastuslautakunta toteaa, että vuosikate ei ole riittävällä tasolla investointeihin nähden.**

Tilinpäätöksessä esitetty yleisen taloudellisen tilanteen kehitys ei enää vastaa korona-kriisin jälkeistä tilannetta ja tältä osin arviot jotka kohdistuvat myös Orimattilan kaupungin talouteen ovat muuttuneet merkittävästi.

Arviointi toiminnan tavoitteiden toteutumisesta 2019

Tavoite	Tarkastuslautakunnan arvio tavoitteen toteutumisesta
Kaupungin talouden tasapainon säilyminen.	●
Henkilöstöohjelman laatiminen uuden strategian pohjalta osana konsernihallinnon kehittämissuunnitelmaa. Henkilöstöohjelmassa esitetään henkilöstövoimavarojen johtamisen strategiset linjaukset ja keskeiset toimenpiteet.	●
Työllisyyspalveluiden kehittäminen ammatillisesti ja tavoitteellisesti työllisyysuunnitelmaa toteuttaen. Työmarkkinatuennan maksuosuutta pienennetään ja aktiivintuettua nostetaan aktiivisella verkosto- ja yhteistyöllä kaikkien alueen työllisyystoimijoiden kanssa.	●
Digitalisaatio- ja palvelu- ja tuotekehityksen kehittäminen.	●
Brändi- ja markkinointisuunnitelman pohjalta tehdyt toimenpiteet.	●
Kouluruokadiplomien ja päiväkotien maku-diplomien lisääminen.	●
Maaseututoimen tukien takaisinperinnän määräaikainen käsittely.	●
Kaupungin hyvinvointisuunnitelman 2018 – 2021 tavoitteet ja toimenpiteet/toteutuma arvioidaan eri toimijoiden yhteistyönä	●

Muita havaintoja

Sosiaali- ja terveystalouden taloudellisten tavoitteiden ja palvelusopimuksen mukaisten laadullisten tavoitteiden toteumaa ei tuoda tilinpäätöksessä selkeästi esille. **Tarkastuslautakunta toteaa kehittämissuosituksena, että Päijät-Hämeen Hyvinvointikuntayhtymältä ostettavien palvelujen tavoitteet ja toteumat esitettäisiin selkeästi omana erillisenä kokonaisuutena tilinpäätöksessä esimerkiksi taulukkomuodossa.**

Brändi- ja markkinointisuunnitelman pohjalta on suunniteltu toteutettavaksi toimenpiteitä, joiden vaikuttavuus ei käy tilinpäätöksestä kunnolla ilmi. Tavoitteen toteutumisen arviointi on annetuilla tiedoilla hankalaa ja edellyttäisi määrällisiä mittareita arvioinnin tueksi.

Maaseututoimen tavoitteiden asetantaan tulee kiinnittää huomiota. **Tarkastuslautakunta suosittelee, että tavoitteita ja mittareita kehitettäisiin asiakaspalvelun ja toiminnallisuuden mittaamiseen.** Maaseutuhallinnon yhteistoiminta-alueella on jo olemassa näitä palvelevia mittareita, joita tavoiteasetannassa voitaisiin hyödyntää.

Kaupungin hyvinvointisuunnitelman vuosien 2018 – 2021 tavoitteet ja toimenpiteet on ollut tarkoitus arvioida eri toimijoiden yhteistyönä. **Tarkastuslautakunta kysyy, miksi hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen seurantarayhmä ei kokoonnut enää syksyllä 2019?** Toimintatavan muutoksen perustelut tulisi tuoda tilinpäätösinformaatiossa selkeämmin esille.

4.4 Ympäristövaliokunta

Strategia

Ympäristövaliokunnan toiminnasta ei ole johdettu merkittäviä kaupungin strategiaa tukevia tavoitteita, vaan toiminta on ollut pääosin lupaviranomais- ja valvontatehtäviä vuonna 2019. **Tarkastuslautakunta kysyy, onko ympäristöpalveluille osoitettu riittävät resurssit, jotta kaupungin strategiaa tukevat tavoitteet ja lakisääteiset tehtävät saadaan hoideksi säädettyssä määräajassa?**

Toimenpiteet, keskeiset tavoitteet ja niiden tuloksellisuus (tilinpäätöksen mukaan)

Rakennusvalvonta on valmistellut sähköiseen asiointiin siirtymisen 2-vaihetta. Sähköisen asiointin käyttöönotto ei kuitenkaan onnistunut arvioidussa aikataulussa henkilöstövajeesta johtuen. Lisäksi ympäristövaliokunta haki yhdessä paikallisten yrittäjien kanssa digirahoitusta, mutta rahoitus jäi saamatta.

Tulotavoitteet ylittyivät hieman ja menoissa saavutettiin talousarvioita alhaisempi tulos. Talouden tavoitteet toteutuivat kaiken kaikkiaan talousarviota paremmin. **Tarkastuslautakunta toteaa, että tuloarvioita ja määrärahoja kuvaava taulukko on laadittu epäloogisesti eikä summat ole laskettavissa riveittäin ja sarakkeittain.**

Ekolan uudistaminen etenee: hankesuunnitelma on laadittu ja rahoitusta haettu ja saatu. Rakennustarkastuksen sähköiseen asiointiin siirtyminen ei ole edennyt vuonna 2019 suunnitelman mukaisesti henkilöstövajeen vuoksi.

Arviointi toiminnan tavoitteiden toteutumisesta 2019

Tavoite	Tarkastuslautakunnan arvio tavoitteen toteutumisesta
Jätelain 124 §:n mukainen toimintojen ja laitosten kartoitus, riskinarviointi ja valvontaohjelman päivitys näiltä osin	●
Ekolan uudistaminen.	●
Rakennustarkastuksessa sähköiseen asiointiin siirtyminen: Vaihe 2 (2019) Sähköisen asiointin käyttöönoton valmistelut.	●

4.5 Vesilaitos taseyksikkö

Arviointi toiminnan tavoitteiden toteutumisesta 2019

Tavoite	Tarkastuslautakunnan arvio tavoitteen toteutumisesta
Asiakaslähtöisen toiminnan kehittäminen	●
Henkilöstön työtyytyväisyyden parantaminen	●
Investointien suunnittelun ja toteutuksen kehittäminen	●
Pääprosessien dokumentointi	●
Energian käytön tehostaminen	●
Veden jakelun vähäisten laatuhäiriöiden määrän vähentäminen (ruoste, ilma yms.)	●

Vesilaitos-taseyksikön tavoitteita ei kaikilta osin saavutettu tai ne saavutettiin vain osittain. **Tarkastuslautakunta kiinnittää erityistä huomiota tavoitteiden asettamiseen ja toimenpiteiden tuloksellisuuteen, esimerkiksi konkreettisiin luokarvoin mm. henkilöstön työtyytyväisyyden osalta.**

5. Tuloksellisuuden kokonaisarviointi

Vuonna 2019 toiminnan tavoitteiden toteutumista arvioitiin 51 eri mittarilla. Tavoite oli toteutunut 21 arviointi kohteessa, 18 oltiin päästy osittain tavoitteeseen ja 12 kohteessa oltiin tavoite tason alapuolella. Vuonna 2018 arviointikohteita oli 47. Tavoite toteutui 18 kohteessa, toteuma oli vaillinainen 11 kohteessa ja tavoitteista jäätettiin 18 kohteessa.

Vaikka eri toimielinten mittauskohteet ovat painoarvoltaan eri luokkaa, voidaan arvioinnin johtopäätöksenä todeta, että eri toimialueilla tavoitteet ovat toteutuneet varsin epätasaisesti. Kokonaiskuva on, että vuonna 2019 päästiin tavoitteisiin paremmin kuin vuonna 2018 ja toisaalta täysin toteutumatta jääneet tavoitteet olivat vähäisempiä vuonna 2018. Mittareiden yhdenmukaistamiseen eri hallintokuntien välillä tulee kiinnittää entistä tarkempaa huomiota. Lisäksi tavoitteet ja mittarit tulisi jakaa selkeämmin strategiaan ja toisaalta toiminnallisiin. Tuloksellisuuden arvioimiseksi ja keskeisten tavoitteiden toteutumisen seurannan helpottamiseksi olisi hyvä pohtia tilinpäätösasiakirjan selkiyttämistä ja oleellisten asioiden esiin tuomista.

6. Strategian toteutuminen

Strategian keskeisinä tavoitteina oli painopiste asetettu kaavoitukseen, markkinointiin, lapsiin ja nuoriin sekä henkilöstön hyvinvointiin. Talousarviossa strategiaa on lähdetty toteuttamaan mm. vetovoiman ja kasvun, yhteisöllisyyden ja osallistumisen sekä toimintojen kehittämisen näkökulmista. Strategisten tavoitteiden toteumaa ei ole tuotu selkeästi esille tilinpäätöksessä verrattuna talousarviossa asetettuihin mittareihin ja toimenpiteisiin. **Tarkastuslautakunta suosittelee, että tilinpäätöksessä tuotaisiin strategisten tavoitteiden toteumat esille esimerkiksi samanlaisessa taulukkomuodossa kuin talousarviokirjassa, jossa on esitetty tavoitteet, toimenpiteet, mittarit ja vastuutahot.** Strategia oli kuitenkin varsin tuore vielä vuonna 2019, joten strategian toteutumista on vielä ennen aikaista arvioida kokonaisvaltaisesti.

7. Muita yleisiä havaintoja

Tilinpäätösraportti on edelleen vaikealukuinen ja kaikilta osin se ei ole looginen. Raportoinnin taso on vaihteleva eri hallintokunnittain ja siitä johtuen epä johdonmukaista. **Tarkastuslautakunta esittää, että tilinpäätöskokonaisuus tulisi olla kuntalaiselle helposti luettava ja ymmärrettävä.**

Kaupungin menoista merkittävä osuus muodostuu Päijät-Hämeen Hyvinvointikuntayhtymältä ostettavista palveluista, joiden taloudellisia ja määrällisiä toteumia ei ole riittävästi avattu tilinpäätösasiakirjassa. Myös ostopalvelujen laadullisten tekijöiden arviointiin tulee kiinnittää huomiota sekä tavoiteasetannassa että niiden toteuman mittaamisessa.

Tarkastuslautakunta ilmaisee huolensa isojen investointihankkeiden suunnittelun, kilpailutuksen ja läpiviennin toteutukseen sekä aikataulun pitävyyteen. Hankkeiden onnistumista voidaan pitää hyvin merkittävänä myös kaupungin talouden tasapainon kannalta. Merkittävien investointien läpinäkyvyys ja hankkeiden edistyminen kiinnostaa kuntalaisia ja on sen vuoksi tärkeää raportoinnin näkökulmasta.

8. Yhteenveto

Tarkastuslautakunta toteaa, että talouden kehityssuunta on ollut negatiivinen eikä kuluva vuosi tuo helpotusta kaupungin talouteen. Vallitsevassa taloudellisessa tilanteessa on kuitenkin hyvä pitäytyä asetetuissa strategisissa tavoitteissa ja toteuttaa niitä määrätietoisesti. Osassa valiokunnista tavoitteita on saatu vietyä hienosti eteenpäin (mm. sivistys- ja hyvinvointitoimiala), mutta osalla tekemistä vielä riittää omien tavoitteiden saavuttamiseksi.

Tietoturvallisuuden kokonaisvaltaisessa hallinnassa sekä tietosuoja-asetuksen mukaisten vaatimusten toteuttamisessa ja resursoinnissa on havaittu joitakin puutteita. **Tarkastuslautakunta suosittelee panostamaan järjestelmällisempään tietoturvallisuuden johtamiseen ja dokumentointiin, sekä lisäresurssien osoittamista tietosuojan hallintaan tietosuoja-asetuksen laajojen vaatimusten täyttämiseksi.**

Henkilöstön hyvinvoinnin kehittämiseen on panostettu, raportointia on kehitetty sekä myönteisiä tuloksia saavutettu. Henkilöstön jaksaminen ja hyvinvointi on erityisen tärkeää taloudellisesti haastavina aikoina, joten asiaan tulee kiinnittää huomiota myös jatkossa.

ORIMATTILA
Seuraväestöskutsu

9. Allekirjoitukset

Orimattilassa 25.5.2020

Ari Anttila
puheenjohtaja

Arja Simola
varapuheenjohtaja

Juha Aalto
jäsen

Ulla Katajavuori
jäsen

Marja-Liisa Neuvonen-Rauhala
jäsen

Liite I Tunnuslukujen laskentakaavat

Lähde:

Yleisohje kunnan ja kuntayhtymän tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen laatimisesta, Kirjanpitolautakunnan kuntajaosto

Toimintatuotot / toimintakulut %

Toimintakate on toimintatuottojen ja -kulujen erotus, joka osoittaa verorahoituksen osuuden toiminnan kuluista. Maksurahoituksen osuutta toimintamenoista kuvataan tunnusluvulla, joka lasketaan kaavasta:

Toimintatuotot prosenttia toimintakuluista

$$= 100 * \text{Toimintatuotot} / (\text{Toimintakulut} - \text{Valmistus omaan käyttöön})$$

Kunnan toimintojen organisointi, kuten toimintojen yhtiöittäminen ja kuntien välinen yhteistoiminta vaikuttavat tunnusluvun arvoon ja selittävät kuntakohtaisia eroja.

Vuosikate / poistot %

Vuosikate osoittaa tulo- ja poistokatteiden, joka jää käytettäväksi investointeihin, sijoituksiin ja lainan lyhennyksiin. Vuosikate on keskeinen kateluku arvioitaessa tulo- ja poistokatteiden riittävyyttä. Perusoletus on, että mikäli vuosikate on siitä vähennettävien poistojen suuruinen, kunnan tulo- ja poistokate on riittävä. Vuosikatteen ja poistojen vertailussa on vakiintunut käyttöön seuraava tunnusluku:

Vuosikate prosenttia poistoista

$$= 100 * \text{Vuosikate} / \text{Poistot ja arvonalentumiset}$$

Kun tunnusluvun arvo on 100 %, oletetaan kunnan tai kuntayhtymän tulo- ja poistokatteiden olevan riittävä. Oletusta voidaan kuitenkin pitää pätevänä vain, jos poistot ja arvonalentumiset vastaavat kunnan keskimääräistä vuotuista investointitasoa pitkällä aikavälillä. Investointineilla tarkoitetaan tällöin poistonalaisten investointien omahankintamenoa, joka saadaan vähentämällä hankintamenoa valtionosuudet ja muut rahoitusosuudet.

Investointitaso määritetään voimassa olevasta investointisuunnitelmasta, jonka aikajänne on riittävä keskimäärän osoittamiseksi. Jos poikkeuksellisen suuri poistonalaisten investointien ajoittuu suunnittelukaudelle tai investointeja on taloussuunnitelmassa leikattu ja siirretty suunnitelman ulkopuolelle, on investointitasoa arvioitava taloussuunnittelukautta pitemmällä jaksolla.

Tulo- ja poistokate on ylijäämäinen, kun vuosikate ylittää poistot, ja alijäämäinen, kun vuosikate alittaa poistot. Myös nämä väittämät pitävät paikkansa vain, jos poistot vastaavat keskimääräistä vuotuista investointitasoa.

Jos vuosikate on negatiivinen, on kunnan tulo- ja poistokate heikko.

Vuosikate euroa/asukas

Vuosikate asukasta kohden on yleisesti käytetty tunnusluku tulo- ja poistokatteiden riittävyyden arvioinnissa. Kuntakohtainen tavoitearvo tunnusluvulle saadaan jakamalla edellä mainittu keskimääräinen vuotuinen investointitaso asukasmäärällä.

Keskimääräistä, kaikkia kuntia koskevaa tavoitearvoa ei voida asettaa. Kuntakohtaisia eroja selittävät toimintojen organisointi ja palvelutoiminnan laajuus. Asukasmääränä tunnusluvussa käytetään asukaslukua tilikauden lopussa.

Eryteisesti silloin, kun kunnan talouden tasapainoa ja liikkumavaraa verrataan muihin kuntiin, on otettava huomioon erot veroprosenteissa. Riittävä tulo- ja poistokate voi kahdessa vertailukunnassa olla saavutettu erilaisella verorasitteella kuntalaisiin.

Tilikauden tulos on tilikaudelle jaksotettujen tulojen ja menojen erotus, joka lisää tai vähentää kunnan omaa pääomaa. Tilikauden tulokseen saattaa olennaisesti vaikuttaa satunnaiset tuotot tai kulut, mistä syystä tulo- ja poistokatteiden riittävyyden arviointia ei voida määrittellä sen perusteella.

Tilikauden tuloksen jälkeen esitettävät erät ovat poistoero- ja tuloksenkäsittelyeriä. Ylijäämäinen tilikauden tulos voidaan siirtää varauksiin, rahastoida tai liittää tilinpäätöstä seuraavan vuoden tilinpäätöksessä edellisiltä vuosilta kertyneeseen yli- tai alijäämään. Ylijäämää lisääviä tai alijäämää vähentäviä eriä ovat varausten ja rahastojen vähentäminen.

Investointien tulo- ja poistokate, %

$$= 100 * \text{Vuosikate} / \text{Investointien omahankintameno}$$

Investointien tulo- ja poistokate -tunnusluku kertoo, kuinka paljon investointien omahankintamenoa on rahoitettu tulo- ja poistokatteella. Tunnusluku vähennettynä sadasta osoittaa prosentiosuuden, mikä on jäänyt rahoitettavaksi pääomarahoituksella eli pysyvien vastaavien hyödykkeiden myynnillä, lainalla tai rahavarojen määrää vähentämällä.

Investointien omahankintamenolla tarkoitetaan rahoituslaskelman investointimenoja, joista on vähennetty rahoituslaskelmaan merkityt rahoitusosuudet.

Kassan riittävyys (pv)

= $365 \text{ pv} \times \text{Rahavarat } 31.12. / \text{Kassasta maksut tilikaudella}$

Kunnan maksuvalmiutta kuvataan kassan riittävyytenä päivissä. Tunnusluku ilmaisee, monenko päivän kassasta maksut voidaan kattaa kunnan rahavaroilla. Rahavarioihin lasketaan rahoitusarvopaperit sekä rahat ja pankkisaamiset. Kassasta maksut kootaan seuraavista tilikauden tuloslaskelman ja rahoituslaskelman eristä:

Tuloslaskelmasta:

Toimintakulut - Valmistus omaan käyttöön, Korkokulut, Muut rahoituskulut

Rahoituslaskelmasta:

Investointimenot, Antolainojen lisäys, Pitkäaikaisten lainojen vähennys (lyhennykset)

Kassan riittävyys voidaan esittää myös kuukausittaisena lukusarjana tai graafisesti. Rahavarojen määränä käytetään tällöin joko kuukauden päiväkohtaista keskisaldoa tai valittua kuukauden määräpäiväsaldoa. Kassasta maksuina käytetään kuukauden kassasta maksuja ja päiväkerroina 30 pv.

Lainat euroa/asukas

Asukaskohtainen lainamäärä lasketaan jakamalla alla esitetty lainakanta tilinpäätösvouden päättymispäivän mukaisella kunnan asukasmäärällä.

Lainakanta 31.12.

= Vieras pääoma - (Saadut ennakot + Ostovelat + Siirtovelat + Muut velat)

Kunnan lainakannalla tarkoitetaan korollista vierasta pääomaa. Lainakantaan lasketaan tällöin koko vieras pääoma vähennettynä saaduilla ennakoilla sekä osto-, siirto- ja muilla veloilla.

Kertynyt ylijäämä (alijäämä), €/asukas

= $[\text{Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä)} + \text{Tilikauden ylijäämä (alijäämä)}] / \text{Asukasmäärä}$

Luku osoittaa asukaskohtaisen kertyneen ylijäämän tai katettavan kertyneen alijäämän määrän. Asukasmääränä käytetään tilinpäätösvouden päättymispäivän mukaista kunnan asukasmäärää.